



Урок № 3

Пісні про боротьбу проти соціального та національного гніту («Ой Морозе, Морозенку»).
Образи історичних осіб, лицарів-оборонців рідної землі, створені народною уявою



Прочитай історичну пісню «Ой Морозе, Морозенку»
(с. 14-15 підручника) або прослухай твір за покликанням:

<https://www.youtube.com/watch?v=6HVUViCj4EI>



Дивись додатково:

<https://www.youtube.com/watch?v=O4IGZbYAOfA>



«ОЙ МОРОЗЕ, МОРОЗЕНКУ»

Ой Морозе, Морозенку,
Ти славний козаче!
За тобою, Морозенку,
Вся Україна плаче.

Ой не так же Україна,
Як рідная мати, –
Заплакала Морозиха,
Та стоячи біля хати.

“Не плач, не плач, Морозихо,
Не плач, не журися:
Ходім з нами, козаками,
Мед-вина напийся!”

“Ой щось мені, козаченьки,
Мед-вино не п’ється,
Бо вже син мій, Морозенко,
З ворогами б’ється”.

Із-за гори, із-за крутої
Військо виступає,
Попереду Морозенко
Сивим конем виграває.

То не грім в степу гуркоче, -
Хмара світ закрила:
То ж татар велика сила
Козаченьків обступила.

Бились зранку козаченьки
До ночі глухої:
Полягло чимало славних, -
Ворогів утрое.

Ні один козак не дався
Живим у неволю;
Полягли всі до одного
За України волю.

Не вернувся й Морозенко,
Голова завзята,
Замучили молодого
Вороги прокляті.

Вони ж його не стріляли,
Упень не рубали,
Тільки з його, молодого,
Живцем серце виривали.

Поставили Морозенка
На Савур-могилу:
“Дивись тепер, Морозенку,
На свою Україну!”

Вся ти еси, Україно,
Славою покрита,
Тяжким горем та сльозами,
Та кров’ю полита!

Доки над хрещеним миром
Світить сонце буде,
Сії пісні, сії думи
Не забудуть люди.



Історична наука не знає полководця на прізвище Морозенко. Проте більшість науковців вважає, що його прототипом був Станіслав Мрозовицький (військово-політичний діяч доби Хмельниччини, корсунський полковник).



Інші ж науковці вважають, що це – Нестор Морозенко, осавул Кропивнянського полку, який разом з М. Кривоносом діяв на Поділлі проти польської шляхти та брав участь в облозі м. Збаража.

ДОВІДКА!

Полковий осавул (осавула) у козацькому війську XVII–XVIII ст. – службова особа, яка відала озброєнням, постачанням та військовою підготовкою козаків.



Деякі краєзнавці зазначають, що Морозенко родом із Тернопільщини (с. Кровинка). Батько був підстаростою й служив польському королю. Мати займалася вихованням сина. Батьки, помітивши неабиякі здібності сина, віддали його на навчання до католицьких колегіумів у Львові та Замості. Згодом навчався в Кракові. Окрім латинської і грецької, володів ще десятьма мовами. Польський король послав його на боротьбу з козаками, але Станіслав, пізнавши життя українського народу, стає козаком, змінює ім'я й прізвище.



Розумний, освічений дипломат і хоробрий воїн, Морозенко стає правою рукою й улюбленцем гетьмана Богдана Хмельницького.

За сміливість і відвагу, винахідливість і турботу про простих людей полюбили його й козаки, і селяни.



Битва під Збаразем



Савур-могила – це назва,
що неодноразово
фігурує в історичних
піснях, легендах,
переказах козацької доби.
Відома Савур-могила
на Луганщині, яка
ввійшла в новітню історію
України.



На ймовірному місці
загибелі славного
козацького полковника
вдячними потомками
встановлена
меморіальна дошка.

Проаналізуй історичну пісню «Ой МОРОЗЕ, МОРОЗЕНКУ»

АВТОР

РІД

ЖАНР

ПЕРІОД СТВОРЕННЯ

ТЕМА



ІДЕЯ

ОБРАЗИ

ХУДОЖНІ ЗАСОБИ

ПЕРЕВІР СЕБЕ

**АВТОР
КОЛЕКТИВНИЙ**

**РІД:
ЛІРО-ЕПОС**

**ЖАНР:
ІСТОРИЧНА ПІСНЯ**

**ПЕРІОД СТВОРЕННЯ:
40-60 РР. XVII СТ.**

ТЕМА:

зображення героїчної боротьби Морозенка, його загибелі в бою з татарами.

ІДЕЯ:

возвеличення мудрості та сміливості козацького ватажка, уславлення подвигу патріотів, які віддали життя за визволення народу; засудження жорстокості й підступності татарських поневолювачів.

ОБРАЗИ:

люди: Морозенко, мати, козаки, татари;
природа: зозуля, орел;
інші: Україна, серце, Савур-могила.

КОМПОЗИЦІЯ

ПРОЛОГ: заспів про плач України за Морозенком.

ЕКСПОЗИЦІЯ: мати відчуває, що щось лихе може трапитися з її сином.

ЗАВ'ЯЗКА: Морозенко збирається в похід проти татар.

РОЗВИТОК ДІЇ: козака оточили й узяли в полон.

КУЛЬМІНАЦІЯ: страта героя.

РОЗВ'ЯЗКА: поховання Морозенка у високій могилі.

ЕПІЛОГ: страждання матері й сум усієї України.

РИТОРИЧНІ ОКЛИКИ:

«Дивись тепер,
Морозенку, На свою
Україну!», «Тяжким горем
та сльозами, Та кров'ю
полита!»

**ЗАПЕРЕЧНЕ
ПОРІВНЯННЯ:** татар
порівнюють із хмарою, їхні
крики – з громом (автор
порівнює через
заперечення з часткою не)

ПЕСТЛИВІ СЛОВА:

«козаченьки»

ЕПІТЕТИ: «славний козаче»,
«сивим конем», «ночі глухої»,
«вороги прокляті», «голова
завзята», «тяжким горем»

МЕТОНІМІЯ:
«Україна плаче»

МЕТАФОРИ:
«сивим конем виграває»,
«хмара світ закрила»,
«живцем серце виривали»,
«Україна, славою покрита»

ГІПЕРБОЛА:
«татар велика сила»

ХУДОЖНІ ЗАСОБИ

Створи цитатне гроно до образу Морозенка



Empty rectangular box for a quote.

Empty rectangular box for a quote.

Empty rectangular box for a quote.

Empty rectangular box for a quote.

Empty rectangular box for a quote.

ПЕРЕВІР СЕБЕ



«славний козаче»

«з ворогами б'ється»

«попереду...сивим конем вигравас»

«голова завзята»

«вони...живцем серце виривали»

*Поміркуй, чому
пісню «Ой
Морозе,
Морозенку»
відносять до
історичних?*

**Завдання для
самоперевірки:**

**[https://learningapps.org
/watch?v=p8f5twjqn22](https://learningapps.org/watch?v=p8f5twjqn22)**

*Зі змісту пісні
зрозуміло, що автор
був свідком
зображуваних подій,
бачив криваву битву й,
можливо, брав участь
у ній, на його очах
вороги взяли в полон
козацького ватажка.*

*Пісня відтворює
реальні події, які через
багато років стали
історією.*